

SANT JOSEP A SIENA

El matí del dia de Sant Josep ens vam instal·lar en un cafè del Campo de Siena, amb la intenció de dedicarnos a la pura contemplació, que és una de les activitats humanes més antigues i acreditades, una font de salut per al cos i per a l'ànima. El Campo de Siena, allà on corren el Palio famós, és una plaça aproximadament semicircular, com un immens teatre clàssic l'escena del qual seria el Palazzo Pubblico, que segurament és la construcció civil més insigne de l'Europa medieval. El senesos tenien un altíssim concepte d'ells mateixos (com ha de ser, si una ciutat o un país vol fer alguna empresa de profit), i en honor propi es van construir aquest palau amb una torre de més de cent metres d'alçada, finíssima, increïble, des d'on podien veure el món i els enemics, és a dir els florentins, que no era poca cosa. Prop del nostre cafè, un cor de gent jove i abundant, que van resultar ser de Wisconsin, cantava fragments d'òpera amb considerable perfecció. Escampats per tota la plaça, més joves de diversos sexes aparents i d'una gran amenitat de robes i colors, alguns amb la panxeta a l'aire, prenien l'amable sol de març asseguts per terra, conversant en rogles, o plàcidament estirats de cara al cel. De vesprada, vam passejar per un

carrer, tocant a la mateixa plaça, on feien la festa del dia amb profusió de banderes i garlandes, paradetes amb dolços i joguets, gent que compartia un porc al forn, subhastes d'aspecte innocent i benèfic, cacauets i tramussos, i una església oberta de bat a bat amb el sant a l'altar major i senyores molt ben vestides que repartien pans beneïts. En una fusteria oberta, com un petit museu dels fusters amb tot l'utilatge clàssic, construïen carretons de colors per als xiquets, amb rodes fetes de pinyes i un mànec de canya pintada. La gent del carrer, com els joves de la plaça, feia cara de felicitat provisional i reposada, que és l'única que es pot assolir en aquesta terra, i els visitants vam recordar, amb un petit sospir, que érem allà també provisionalment i que pocs dies després tornaríem a València.

Març 1998

LA RAÇA ARAGONESA

Això era, fa pocs anys, en una reunió internacional d'«Antropòlegs del Mediterrani» a Saragossa. Després de les sessions més o menys acadèmiques i d'alguna recepció oficial, els reunits –italians, francesos, britànics, hispànics, nord-americans, i un grec i un xipriota, si no em falla la memòria– vam ser amablement convidats una nit pel municipi, pròxim a la capital, d'on és fill il·lustre el professor Carmelo Lisón, oxfordià, pare de la criatura antropològica a Espanya, amic meu, i autor de llibres ja canònics. Una part de la festa amb què ens obsequiava l'ajuntament consistia en un espectacle de danses a càrrec de diferents grups folklòrics llogats o invitats per al cas. Escoltant amb alguna atenció les lletres de les jotes, hi apareixia una exaltació insistent i –per al simple espectador foraster– un pèl desmesurada, d'un conjunt de referències a Aragó i als aragonesos: la noblesa, la història, la robustesa, el valor, la sang, la lleialtat, el patriotisme, l'autenticitat, i algunes altres notes i virtuts que havien de situar els cantants i la gent i el país que representaven com a tòpicament únics i superiors. És clar que la insistència d'un grup –i més a través del folklore– a afirmar que posseeix en el grau més alt les qualitats més valuoses, no és res de nou.

Ho fa tothom, aragonesos o beduïns. Una mica més *original* era el nom, brodat a l'estendard, de l'agrupació més important de músics i cantants: «La Raza Aragonesa». Em preguntava jo: un ajuntament del País Basc hauria oferit a visitants forasters un espectacle folklòric amb un grup de *dantzaris* anomenats «La Raça Basca»?; hi ha a Catalunya alguna cobla de sardanes que es diga «La Raça Catalana»?; i si n'hi ha, l'ensenyen als visitants il·lustres? I per què una paraula que ací apareixia innocent i gens escandalosa hauria semblat intolerable en altres llocs? Potser perquè l'orgull exhibit per aquella *raça* –en el text de les cançons– consistia a ser una raça més espanyola que cap raça? Ah, quines reflexions tan imprudents poden eixir d'un simposi d'antropòlegs, em deia jo fa alguns dies a Jaca mentre nevava i nevava, reunit amb gent de l'ofici i recordant aquella altra reunió.

Març 1999

SICÍLIA

L'antic regne de Sicília és un país amb un enorme excés d'història, i això és una condició que sol pagar-se durament. Comences amb els millors temples grecs del món, que no és dir poca cosa, i acabes que l'aeroport de Palerm porta el nom d'un jutge assassinat fa pocs anys per la màfia, també coneguda com el polp o *piovra* per l'abundància de tentacles. Entremig hi ha tot allò que vostès puguen demanar: teatres grecs i romans, les *Latomie* o pedreres de Siracusa que van ser, en temps dels cèlebres tirans, el primer camp d'extermini de la història, i els in comptables monuments d'aquella arquitectura singular dita sículonormanda, mig gòtica primitiva i mig no se sap què, amb aires orientals i bizantins i amb alguns dels millors mosaics que la imaginació medieval ha pogut produir, una glòria daurada i resplendent. Afegiu tres o quatre segles de presència islàmica, els reis normands (fills de víkings pirates convertits en dinastia mediterrània), algun emperador alemany com el gran Frederic II, els francesos de la casa d'Anjou, i els catalans –també dits aragonesos, pel títol del seu rei– que van governar i comerciar per ací durant alguns centenars d'anys. Afegiu-hi encara els castellans del temps de la casa d'Àustria, els Borbons

del XVIII i el XIX, Garibaldi i companyia, el príncep de Lampedusa i altres prínceps de títol (cent quaranta-vuit, exactament, més tres o quatre milers de ducs i de marquesos), un Vittorio Emanuele amb plaça o carrer a cada poble, els corleonesos i altres famílies insignes triomfant a Nova York, els americans desembarcant en la II Guerra Mundial, i el ministeri fiscal demanant –fa pocs dies– quinze anys de presó per a Giulio Andreotti, per massa besos i abraços amb il·lustres caps de la màfia local, que és tant com dir internacional.

Perquè aquesta és una de les singularitats de Sicília: que tot allò que ha passat o passa per aquí, és alhora particular i general, local i universal. Els temples dòrics, Arquimedes descobrint el seu principi, els mosaics de Monreale i de la Capella Palatina, la cort dels emperadors Hohenstaufen, les Vespres Sicilianes, *Il Gattopardo*, el terratrèmol de Messina, l'Etna i els caps de la màfia. De tota aquesta acumulació de glòries, en queda un paisatge sorprenent, que per primavera està ple de verdor, de cereals com herba tendra, de vinyes noves, i de moltíssims tarongers i llimeres poc ordenats i una mica silvestres. Fa la impressió que el paisatge té un excés de viaductes de carreteres molt recents i un dèficit antic de pulcritud agrària, massa obra pública i massa poca obra privada. I allà dalt, al cim de colls impossibles, pobles i ciutats que esperen, penjats en la roca, el retorn de qui sap quin passat de glòries o de pànics.

A la ciutat de Palerm, la superabundància del passat i el desordre del present, formen una combinació tan irreplicable i singular com Sicília mateixa. El gran palau dels normands, carrers rectíssims sorprenents traçats per virreis espanyols, una multitud amb aire ben urbà baixant les escales del Teatro Massimo després d'una representació de *Giselle*, joves de cabell negre lluent de cosmètic, adolescents fosques de maquillatge agressiu, palaus gòtics i barrocs en estat de ruïna, esglésies d'un luxe impossible i apagat, i modestes processons amb tambors la nit del Divendres Sant. Enmig d'aquesta confusió, el pintor Miquel Barceló tingué la idea, fa un any i mig o dos, de netejar l'església de Santa Eulàlia dels Catalans i pintar-hi, com enormes dibuixos al llapis o al carbó, els animals i caps d'animals de les carnisseries del barri. El barri es diu la Vucciria, escorxador, degollador, o barri del mercat de la carn, i és un garbuix de carrers ruïnosa, amb les cases en diferents estadis de decrepitud, apuntalades, esbucades, amb la roba sempre penjant dels balcons i dones que fan baixar i pujar cistells lligats amb una corda. Les parades del mercat a penes deixen espai als vianants, els venedors proclamen a grans crits la verdura o el peix, uns individus insòlits corren amb carrets com de criatura plens de polps tremolosos i humits, els carnisseros pengen al mig del carrer carcasses obertes, caps de cabrit, cuixes i costellam, i enmig de tot això una església, en un racó, recorda el pas i presència dels mercaders catalans. Se-

gons una placa de pedra, aquesta església, *«fundada por la nación española»* va ser restaurada en temps de «S. E. *el Jefe del Estado don Francisco Franco Bahamonde»*, però de la restauració només quedava una ruïna, i Miquel Barceló ha dibuixat damunt la placa un cap de cabra, de cabra morta, en negre sobre blanc.

Abril 1999

LES GÀBIES DELS ANABAPTISTES

Al centre de la ciutat de Münster, tocant el carrer dit del Mercat Principal i la plaça de la Seu, el visitant ha d'alçar la vista per arribar al capdamunt de l'agulla gòtica (neogòtica, sembla) de l'església de Sant Lambert. Aquestes ciutats de l'Europa que nosaltres considerem septentrional tenen com a punt d'orgull conservar fins on és possible un aire de tradicions vivents, d'història medieval o barroca i d'arquitectura intacta i respectada. Així, quan ve una guerra i destrueix i crema tot allò que troba pel camí —ací les guerres passen molt seriosament—, els ciutadans s'apliquen immediatament a la reconstrucció més metòdica i precisa. Ja va passar fa segles amb la guerra dels Trenta Anys, que deixà Alemanya i mig Europa coberta de ruïnes fumejants, i ha passat aquest segle amb la Segona Guerra Mundial, que destrossà la terra com mai no s'havia vist abans. La guerra dels Trenta Anys la feien francesos contra alemanys, espanyols contra holandesos, suecs contra qui convenia, protestants contra catòlics, i algunes variants més de la permanent bogeria bèl·lica d'Europa que a penes fa mig segle que, de moment, pareix que s'ha acabat. En aquesta ciutat, en una sala de visita obligada per al viatger, es va firmar la cèlebre Pau de Westfàlia, amb el primer intent de posar

una mica d'ordre entre els estats del continent. Però les paus, a Europa, solien durar poc.

Ha durat més la voluntat de sobreviure, les ganades obstinades de refer-se cada colp de les ruïnes, la voluntat de preservar i de reconstruir. El 1945 la ciutat de Münster, com gairebé totes a Alemanya, era un pur camp de ruïnes, munts d'enderrocs i de cendra, a penes la forma dels carrers on sovint ni s'endevinava quina havia estat la forma de les cases. Viatjant pel país, les fotos es veuen repetides en cada edifici públic, a l'entrada de les esglésies, en els fullets turístics: sempre igual. Hi ha com un orgull silenciós i obstinat de la reconstrucció, com una penitència acceptada pels horrors del nazisme, com una prova final que els alemanys són capaços d'allò que semblava humanament impossible. Perquè en pocs anys tot allò que es podia redreçar estava dret, el que es podia reconstruir estava reconstruït, milers de fàbriques estaven en plena producció i milions de cases noves tornaven a ser, com mana la tradició i la història, habitatges discrets, sòlids i confortables. I a la torre de Sant Lambert de Münster es va tornar a crear, el 1950, el lloc de treball «més alt de la ciutat»: la funció de guaita o vigilància contra el foc, contra els enemics o contra les desgràcies de la història. L'home havia de pujar cada vespre 298 escalons, tocar una trompeta de coure, i assegurar que tot va bé. Restaurada l'església, i reconstruïda minuciosament tota la ciutat, tornaren a penjar al centre de la torre les gàbies dels anabaptistes.

Els anabaptistes de la primera meitat del segle XVI –temps de fervors extrems, d'exèrcits doctrinals, d'inquisicions, fogueres i batalles ara incomprendibles– procedien en línia quasi recta dels moviments de «purs» i «espirituals» de segles anteriors, com abans els hussites de Bohèmia o els càtars d'Occitània: negaven el valor del baptisme infantil, propugnaven la comunitat de béns, el final de les jerarquies, el regne del cel en la terra, i altres variants de la fantasia humana sempre tan impossibles d'aplicar. El resultat, com sol passar, va ser un perfecte desastre. Una branca d'anabaptistes va fer la revolució a Westfàlia, ocupà la ciutat de Münster, i s'hi va instal·lar en forma de república de Crist, regne de l'Esperit, Ciutat dels Purs, etcètera: els títols no hi faltaven. En realitat, un tal Hans Bockhold, mig analfabet, es va proclamar rei, profeta i persona divina, imposà uns mesos de terror rigorós, menjava abundantment quan els altres es morien de gana a causa del setge de les tropes imperials, es declarà espòs celestial i carnal de disset dones alhora, i feia matar implacablement primer els adversaris i després els simples tebis o dubtosos: sol passar, també. Quan va tornar la violència ordinària –els jutges, l'exèrcit, l'autoritat, el bisbe–, els sobrevivents van deixar ràpidament de ser-ho, i el rei dels purs i els seus dos lloctinents van ser tancats en bones gàbies de ferro, fets morir cruelment, i després deixats podrir o assecar dins de les gàbies penjades, per a memòria i exemple. Fa pocs dies, contemplava

jo llargament les gàbies de Münster, que de nit tenen cadascuna un llumet encès, com una antiga animeta, i recordava el capítol que Marguerite Yourcenar, en *L'Oeuvre au noir*, dedicà als terribles fanàtics i al seu final terrible. La història d'Europa, vista de prop, també està feta de gàbies i de literatura.

Abril 2000

NAPOLITANS

1. L'església del Gesù Nuovo, com tantes altres de Nàpols, és una construcció d'origen gòtic amb reformes i revestiments interiors gloriosament barrocs. En aquest cas, l'església ocupa el lloc d'un vell palau, de la família Severini, que els jesuïtes van adaptar a una religiositat posttridentina, llampant i enlluernadora. Però a l'entrada el visitant quedarà potser sorprès per un cartell amb la figura d'un bon home amb bigots alçats en punta i ulleres de pinça al nas, un retrat d'un cavaller del primer quart del nostre segle, amb jaqueta i corbata. El visitant comprovarà sense dificultat que l'home del bigot i les ulleres era un metge de Benevento, de nom Giuseppe Moscati, mort el 1927 i elevat a la santedat oficial fa pocs anys pel gran canonitzador Joan Pau II, pontífex feliçment regnant. En un altar lateral que li és dedicat, el sant figura en una gran estàtua de bronze amb bata llarga de metge i amb l'estetoscopi al coll, com si estigués a l'hospital passant visita als malalts. Que és exactament el que fa en aquella església: una successió incessant de fidels amb aire de devoció compungida s'acosten al *professore*, toquen la placa funerària que hi ha sota l'altar, i després besen la

mà de bronze del sant metge o hi apliquen el front amb cara de gran convenciment. Suppose que el bon home de l'estetoscopi de bronze deu obrar petites meravelles pel contacte amb els devots. En tot cas, el metge dels napolitans comença a tindre ja els dits de la mà tan gastats com el peu de Sant Pere de Roma que fa segles que besen els pelegrins.

2. A pocs minuts de l'església on els napolitans besen la mà de sant Giuseppe Moscati, el filòsof Benedetto Croce, napolità d'adopció, va viure molts anys de la seua vida en un casalici impressionant, antic palau de no recorde quins nobles, on figura una placa que recorda el fet. Benedetto Croce és considerat el més gran pensador italià del segle xx, i no sé què devia pensar del metge sant, si el va conèixer: Croce era passablement hegel·lià, secundàriament positivista –semblen coses incompatibles, però no ho són, i a Nàpols menys encara–, i havia llegit Karl Marx amb atenció i profit. Qui sap si degué ser en aquest palau del carrer que ara porta el seu nom, al costat del Gesù Nuovo, on va pensar o va escriure llibres de títol tan suggeridor com *Aesthetica in nuce*, del 1928, on afirma que el fonament de la poesia és la consciència moral, concepte que, passejant per aquests carrers napolitans, caldria meditar molt llargament. Cosa no gens difícil, d'altra banda, perquè el carrer del filòsof és en realitat una part de la Via di San Biagio ai Librai, és a dir de Sant Blai dels Llibreters,

i efectivament està ple de llibreries de nou i sobretot de vell, d'establiments on els estudiants poden vendre i comprar llibres de text (la vella universitat és a tocar, i ací hi ha vida d'estudiants en carrers estrets i en antigues replacetes, una meravella clàssica i generalment perduda), i de parades d'ocasió que ocupen tot el carrer: qui no medite entre tanta lletra impresa, és que l'encega l'esplendor d'aquests palaus barrocs o del segle XVIII, tot i ser una esplendor apagada, despintada i escrostonada. Però no li faré la competència al meu amic Josep Piera, que definí aquesta ciutat com «un bellíssim cadàver barroc», i la coneix infinitament millor que jo, simple viatger de pocs dies.

3. Si el viatger ignora les ocasions de meditar i continua passejant, pot tombar a l'esquerra per la Via di San Gregorio Armeno, que és un dels carrers més estranys que puga contemplar en cap ciutat, on trobarà un inexplicable convent, si és un convent, amb una entrada impressionant, com una galeria exterior o escalinata amb gran reixa, però que resulta ser, o sembla ser, una casa particular, o cases, d'on ix una senyora amb bata buata que porta una post de planxar i pareix que té tota la intenció d'instal·lar-la al centre del carrer. El qual carrer, d'altra banda, està tot ocupat per botigues i botiguetes dedicades exclusivament a la venda de figuretes de pessebre. No és una fira de Nadal, és una activitat

permanent, com els llibreters veïns, i no és menys admirable constatar que en qualsevol mes de l'any pugua haver-hi clientela suficient per mantenir tants venedors d'àngels deliciosament barrocs i voladors, suspesos de fils visibles o invisibles, de santjoseps, marededéus, jesusets, pastorets, reis d'orient i totes les figures imaginables de totes les mides, estils i materials. Una dona de proporcions enormes, que sembla l'ama d'una pacífica i mínima botiga de betlems, discuteix a grans crits amb la filla, que només pot respondre «*mamma, mamma!*».

4. Els napolitans, i els italians en general, als catalans de la seua història els diuen aragonesos. Hem tingut mala sort fins i tot en això. Perquè allà pels segles catorze o quinze, quan soldats, comerciants, canonges, bisbes, papes, poetes, juristes i personal de tota mena, de bona o mala família de València, Barcelona, Xàtiva o Mallorca, s'escampaven de bona o mala manera per aquelles terres italianes, va resultar que el nom del nostre rei era «rei d'Aragó», i per tant aquell temps és conegut com a època aragonesa i del nom de catalans no se'n recorda ningú. Així el Castel Nuovo, la impressionant fortalesa reial que guardava el port i la ciutat, dit també el Maschio Angioino, o mascle dels Anjou, és a Nàpols un castell d'arquitectura aragonesa, i les esglésies que mostren un bell gòtic que ací en diríem català, allà són de gòtic provençal o aragonés. I els llibres que

hom pot trobar sobre aquells segles XIV o XV parlen de Nàpols Aragonesa. Què hi farem. Quan s'acaben els aragonesos, que és també quan s'acaben els Borja de Roma, a la primavera del XVI, arriben els castellans del Gran Capitán Fernández de Córdoba, i aquell temps –també ple de catalans a Nàpols, valencians sobretot, i entre ells el pintor Ribera– és el temps de la Nàpols Espanyola. Què hi farem, què hi farem. Al Castel Nuovo hi ha una bella sala, dita dels barons, on el fill bastard d'Alfons el Magnànim, Ferran I de Nàpols, va liquidar a la valenta una conspiració de la noblesa del regne. Convidà els barons a sopar, va fer les paus i les besades, i en acabant els manà degollar pulcrament i va fer omplir els cossos de palla, més o menys dissecats. Així adobats, els tingué en exposició permanent a la sala, com a convidats il·lustres i perpetus, o mòmies de la memòria. Això, per cert, no ho solen explicar les guies.

5. Al Museu Nacional de Nàpols, el conjunt més important d'escultura grega i romana i d'altres bellíssimes mostres de l'art clàssic, en l'original o en còpia que es feien fer els rics de Roma, procedeix de la col·lecció de la família Farnese, concretament de la donació que en va fer Isabel Farnese de Parma al seu fill el rei Carles I de Nàpols, després Carles III d'Espanya. La qual col·lecció procedia de la que va reunir a Roma el cardenal Alessandro Farnese, germà de la *bella Giulia*, l'amant joveníssima del

nostre estimat papa Alexandre VI. El papa Alexandre, agraït als favors fraternals, nomenà cardenal el jove Farnese i el va omplir de càrrecs ben sucosos. D'aquest suc va eixir l'esplèndid palau Farnese de Roma, la primera col·lecció d'estàtues que ara admirem a Napòls, l'ascens al pontificat amb el nom de Pius III, i el ducat dels Farnese de Parma. Coses de la vida. El cas és que, en aquell museu napolità, hi ha una sala dita secreta –no tan secreta: es pot visitar amb petició prèvia– que conté multitud de figuretes clàssicament obscenes, de faunes, fal·lus, escenes de mites indecorosos i altres representacions reservades als adults discrets. La cosa més curiosa d'aquesta curiosa mostra és que el nucli primer, la col·lecció inicial i més antiga, procedeix d'una donació del cardenal Stefano Borgia, últim representant il·lustre dels descendents napolitans de Jofré de Borja, el fill menut del papa Alexandre. Més coses de la vida, que tampoc expliquen les guies

6. Amb tot això –el Museu, els Farnese, el rei Carles allà I i ací III– arribem als Borbons de Nàpols, que els napolitans recorden amb una barreja d'amor i d'odi, com sol passar amb els records monàrquics. Començant pel fet, no sé si real, però ho sembla, que hi ha més obra del rei Carles a la ciutat de Nàpols que a la ciutat de Madrid, que no és dir poca cosa. I per aquell Borbó i pels altres la capital d'aquell regne té palaus reials, museus nacionals,

antigues acadèmies militars, innumbrables casals de gran noblesa, parcs reials, observatoris, acadèmies de ciències i altres institucions i construccions que les monarquies han deixat a les seues capitals. Fet que es nota moltíssim, per contrast, quan hom comprova visualment que ni Barcelona ni València van ser capital de cap regne de Borbons, ni d'Habsburgs, ni de res. Diu que quan Vittorio Emmanuele, rei del Piemont i després de tot Itàlia, es va fer càrrec del regne de Nàpols, l'últim Borbó napolità tenia al calaix cinc milions de ducats d'or, que era un tresor públic més que considerable. Dels quals milions de ducats no se'n tornà a saber res –passaren al tresor teòric d'Itàlia–, i més d'un napolità pensa encara que d'allà ve tota la pobresa seua i la prosperitat dels altres. No se sap mai, en matèria de finances i d'història, on acaba la raó i on comença la fantasia. Però això, certament, no passa només al regne de Nàpols.

Maig 2000

RUSSOS

He llegit aquests dies, per curiositat i amb una certa dosi de paciència, un llibre recent d'Aleksandr Soljenitsin, *La Russie sous l'avalanche*, que és tot ell un tractat de desgràcies. Pobres russos, que els ha tocat patir els pitjors mals de la història: tsars moderns massa tendres o massa cruels i en tot cas massa poc russos i massa amants d'Occident, els estralls del capitalisme enemic, la catàstrofe del comunisme bolxevic que –qui ho diria, vist des d'ací– era tan rigorosament hostil a tot el que fóra rus, i després l'horrible perestroika, la llibertat de premsa, els partits polítics i el retorn agreujat del funest esperit liberal. Soljenitsin descriu –i les descripcions posen els cabells de punta– la degradació, la misèria material i moral, l'endarreriment progressiu, les condicions de la pobra vida russa dels últims deu o dotze anys: un buidament de substància, un descens a l'infern de la pobresa i la mentida i la humiliació, la pèrdua d'un imperi i fins i tot del sentit de la pròpia nació. I la corrupció –antiga i renovada– com un càncer funest, les noves màfies, l'exhibició obscena dels nous rics, el robatori en massa, la dissolució de tot allò que bé o malament funcionava, i els dirigents –Ieltsin i tota la colla– pitjors que gàngsters insensibles. En fi,

les coses que hem anat llegint dia a dia, tants anys (i que en aquest setmanari Llibert Ferri ha explicat tan exemplarment), i tan sovint que ja no ens fan cap efecte. Però la culpa de tanta dissort no la tenen els russos sinó sempre uns pocs governants indesitjables, uns pocs intel·lectuals podrits, una poca gent que no és russa de debò, que no és russa de cor, i els estrangers i les seues idees antirusses. El poble rus és boníssim, exemplar, eternament igual a si mateix, esperant l'hora eterna de la redempció. Se suposa que llegint Dostoievski i encenent ciris a les esglésies antigues.

Els russos, afirma el profeta Soljenitsin, tenen i han tingut sempre al llarg dels segles un seguit de característiques pròpies, «que salten als ulls», de tan evidents com són: una actitud d'humil confiança davant del destí, i per això els sants russos són contemplatius humils i dolços, i als russos els encanten els pacífics i els folls de Crist; la compassió, les ganas d'ajudar els altres i de compartir el necessari; l'esperit de renúncia i sacrifici; el gust per l'autoacusació, la penitència i l'exageració de les pròpies faltes; la fe –ortodoxa, evidentment– com a principal punt de suport del caràcter; la lleugeresa davant de la mort, la calma èpica en l'acceptació de la mort; i no buscar en la vida l'èxit exterior, ni la riquesa. A més d'aquestes virtuts, tan relacionades amb la fe, n'hi ha d'altres del tot naturals, innates a l'ànima russa, originals: l'esperit d'obertura, la franquesa, l'espontaneïtat, la simplicitat del com-

portament, l'absència d'agitació, el sentit de l'humor, la magnanimitat, la companyonia i la facilitat per les relacions humanes, el do de la simpatia i l'aptitud per comprendre, «l'envergadura de les capacitats» –som excel·lents en tot–, un caràcter generós, i l'«amplària en les decisions», com es demostra en la dita: «Abans que viure en llàgrimes, val més morir cantant». Si vostès han arribat fins ací, cosa gens fàcil, ja veuen que no hi ha poble del món tan perfecte, exemplar, virtuós i capaç. També hauran comprovat que, si aquestes idees, com és ben probable, són compartides per una bona part dels russos, tenen molt mala peça al teler. Soljenitsin, a més de ser un enorme escriptor, és un reaccionari fabulós, honest, místic, fidel ortodox, que enyora els tsars antics, els bons nobles, el bon poble rural, el bon encens d'església. La conclusió és que Rússia, com una certa Catalunya, serà cristiana o no serà. Amén, i molt d'encens i molts ciris. I els popes, això sí, que tornen a beneir l'Exèrcit Roig, l'artilleria i l'armament nuclear, sense els quals, pensa també Soljenitsin, els russos serien ara mateix ben poca cosa.

Gener 2001